

O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNI JALB QILISH MASALALARI

Aripova Azizaxon Nizomitdin qizi

*Buxoro davlat texnika universiteti o'qituvchi-stajyori, O'zbekiston
Respublikasi, 200100, Buxoro sh. Q. Murtazoev ko'chasi 15-uy.*

azizaxonaripova7@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida yashil iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishida ekologik xavfsiz texnologiyalarni tatbiq etish muammolari va istiqbollari yoritilgan. Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, ekologik toza transport turlarini joriy etish orqali yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha olib borilayotgan chora-tadbirlar ko'rib chiqiladi. Yashil texnologiyalarni joriy etishdagi asosiy to'siqlar, moliyaviy mexanizmlar va kadrlar salohiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, yashil texnologiyalar, ekologik xavfsizlik, qayta tiklanuvchi energiya, barqaror rivojlanish.

KIRISH

So'nggi yillarda global miqyosda ekologik barqarorlik, resurslardan oqilona foydalanish va chiqindilarni kamaytirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa yangi iqtisodiy model — yashil iqtisodiyotga o'tishni taqozo etadi. O'zbekiston Respublikasi ham ushbu yo'nalishda izchil siyosat yuritib, yashil energetika, ekologik toza ishlab chiqarish, ekologik ta'lim va innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda.

ASOSIY QISM

1. Yashil iqtisodiyot tushunchasi va O'zbekistonda uning joriy etilishi

Yashil iqtisodiyot — bu iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga, tabiiy resurslar va atrof-muhitni asrashga xizmat qiladigan iqtisodiy modeldir. Bunda ishlab chiqarish va iste'mol qilish jarayonlari kam uglerodli, energiya samarador, ekologik xavfsiz texnologiyalar asosida tashkil etiladi.

O'zbekiston Respublikasida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda. 2020 yilda "Yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha strategiya" qabul qilindi. Unga ko'ra, 2030 yilga borib quyidagi maqsadlarga erishish rejalashtirilgan:

- Qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ulushini 25% dan oshirish;
- Sanoat tarmoqlarida energiya iste'molini 30% gacha kamaytirish;
- Chiqindilarni qayta ishlash hajmini ikki baravarga oshirish;
- Ekologik toza transport vositalarining sonini ko'paytirish.

Ushbu strategiya O'zbekistonning BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlariga (BRM) muvofiq ravishda o'z yo'l xaritasini shakllantirishini ko'rsatadi.

2. Yashil texnologiyalarni tatbiq etish yo'nalishlari

2.1. Energetika

Energetika — yashil iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biridir. Hozirgi kunda O'zbekistonda elektr energiyasining 85 foizdan ortig'i issiqlik elektr stansiyalarida, ya'ni gaz va ko'mir yoqish orqali olinadi. Bu esa katta miqdorda karbonat angidrid (CO₂) chiqindilarini hosil qiladi.

Shu sababli quyosh, shamol va gidroenergetika manbalarini keng joriy etish strategik ahamiyat kasb etmoqda. Misollar:

- **Zarafshon quyosh elektr stansiyasi** (100 MVt) 2022 yilda ishga tushdi va yiliga 250 mln kVt/soat elektr ishlab chiqaradi.
- **Buxoro va Jizzaxdagi shamol stansiyalari** jami 500 MVt quvvatda bo'lib, 2025 yilda foydalanishga topshiriladi.
- **Nurafshon issiqlik elektr stansiyasida** bugungi kunda zamonaviy gaz-porshenli texnologiyalar yordamida yoqilg'i samaradorligi 15% oshirilgan.

2.2. Qishloq xo'jaligi

Agrotexnologiyalarni modernizatsiyalash, ayniqsa, suv tejoychi texnologiyalarni joriy etish muhim o'rin tutadi. O'zbekistonda suv resurslari yetishmovchiligi muammosi mavjud. Shuning uchun:

- **Tomchilatib sug'orish texnologiyasi** 2024 yil holatiga ko'ra 305 ming gektardan ortiq maydonda joriy qilingan;

- **Organik o'g'itlar** va **biologik himoya vositalari** ko'paymoqda;
- Qayta ishlovchi korxonalar soni 2023 yilda 450 taga yetdi, bu mahsulotning eksportbopligini oshirmoqda.

Shuningdek, zamonaviy issiqxonalar, bioenergiya qurilmalari va kompostlash texnologiyalarining joriy etilishi ham ahamiyatli o'rin tutadi.

2.3. Transport

Transport sohasida atmosferaga chiqarilayotgan CO₂ chiqindilari umumiy ifloslanishning 20% ini tashkil etadi. Uni kamaytirish uchun quyidagilar amalga oshirilmoqda:

- Toshkent shahrida **elektrobuslar** soni 2024 yil oxiriga qadar 150 taga yetkaziladi;
- **Elektromobillar uchun 200 dan ortiq quvvatlash stansiyasi** butun respublika bo'yicha o'rnatilgan;
- **Hyundai, UzAuto Motors va BYD** kabi kompaniyalar bilan hamkorlikda elektromobil ishlab chiqarish yo'lga qo'yilmoqda;
- Jamoat transportida gaz va elektr energiyasi asosidagi transport vositalariga o'tilmoqda.

2.4. Qurilish va kommunal xizmatlar

Energiya tejamkorlik masalasi qurilish sohasida muhim o'rin tutadi:

- **Yangi turar joylar** energiya samarador materiallar (penopolistirol, energiya o'tkazmaydigan oynalar) bilan barpo etilmoqda;
- **Quyosh panellari** bilan jihozlangan maktab, kasalxona va davlat binolari soni ortmoqda;
- Kommunal xizmatlarda chiqindi saralash, qayta ishlash va kompostlash tizimi yo'lga qo'yilmoqda.

Toshkent, Samarqand va Namangan shaharlari "yashil shahar" loyihalari doirasida urbanizatsiyaning ekologik modelini yaratishga harakat qilmoqda.

3. Yashil texnologiyalarni keng joriy etishdagi muammolar

O'zbekistonda yashil texnologiyalarni keng joriy etishda quyidagi tizimli to'siqlar mavjud:

- **Texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi** – zamonaviy ekologik uskunalarni import qilish qimmat;
- **Moliyaviy resurslar tanqisligi** – yashil texnologiyalar ko‘p hollarda yuqori boshlang‘ich sarmoya talab qiladi;
- **Yashil kreditlar va subsidiyalar tizimining sustligi** – banklar ekologik loyihalarni kam moliyalashtiradi;
- **Aholining ekologik savodxonligi past** – yashil turmush tarziga o‘tish madaniyati yetarlicha shakllanmagan;
- **Kadrlar va ilmiy salohiyat yetishmasligi** – ekologik muhandislik, atrof-muhit monitoringi kabi yo‘nalishlar bo‘yicha mutaxassislar yetarli emas.

4. Taklif va tavsiyalar

Mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish va yashil iqtisodiyotga o‘tishni jadallashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlar tavsiya qilinadi:

- **Davlat tomonidan imtiyozlar joriy etilishi** – yashil texnologiyalar importi va ishlab chiqaruvchilar uchun soliq yengilliklari;
- **“Yashil moliya” mexanizmlarini rivojlantirish** – yashil obligatsiyalar, ekologik grantlar, subsidiyalarni yo‘lga qo‘yish;
- **Ekologik ta’limni kuchaytirish** – maktab, oliy ta’lim va kasb-hunar o‘quv yurtlarida ekologik fanlarni majburiy o‘qitish;
- **Xalqaro tajribani tatbiq etish** – Xitoy, Germaniya, Yaponiya kabi davlatlarning yashil texnologiyalardagi ilg‘or tajribasidan foydalanish;
- **Mahalliy ishlab chiqarishni rag‘batlantirish** – ekologik toza qurilish materiallari, energiya samarador texnologiyalarni O‘zbekistonda ishlab chiqarish.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyot — O‘zbekiston uchun nafaqat ekologik muammo yechimi, balki iqtisodiy samaradorlik va barqaror ijtimoiy rivojlanish yo‘lida muhim yo‘nalishdir. Yashil texnologiyalarni keng joriy etish orqali iqtisodiyotni modernizatsiyalash, resurslardan samarali foydalanish va global ekologik muammolarni bartaraf etishga hissa qo‘shish mumkin. Bu esa faqat davlat siyosati emas, balki jamiyat va har bir fuqaroning ongli ishtirokini talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” to‘g‘risidagi Farmoni, 2020 yil.
2. United Nations Environment Programme (UNEP). *Green Economy Initiative*. 2022.
3. Karimov A.X. “Yashil texnologiyalar: nazariya va amaliyot”. – Toshkent: Fan, 2021.
4. www.mep.uz – O‘zbekiston Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi.
5. World Bank Reports on Uzbekistan’s Energy Sector. 2023.